



LÄNSSTYRELSEN  
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

# Återbesök på äldre lokaler för grynig påskrislav *Sterocaulon incrustatum* i Västra Götalands län

**Rapportnr:** 2008:47

**ISSN:** 1403-168X

**Författare:** Naturcentrum AB

**Utgivare:** Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Naturvårdsenheten

*Rapporten finns att hämta som pdf på [www.o.lst.se](http://www.o.lst.se) under Publikationer/Rapporter.*



**Åtgärdsprogram  
för hotade arter**

## Förord

Grynig påskrislav, *Sterocaulon incrustatum*, är en av de hotade arter som omfattas av ett särskilt åtgärdsprogram. Arten är mycket sällsynt och i Sverige är den idag enbart känd från en lokal i Blekinge.

Denna rapport redovisar resultatet av de eftersökningar som utförts under 2006 och 2007 på tidigare kända lokaler i Västra Götalands län.

Författarna ansvarar för rapportens innehåll och tackas för sin insats.

Lars Sjögren  
Koordinator Åtgärdsprogram för hotade arter  
Länsstyrelsen Västra Götalands län

## Inledning och bakgrund

Återbesöken av grynig påskrislav, *Stereocaulon incrustatum*, har utförts på uppdrag av Lars Sjögren, koordinator för åtgärdsprogrammen i Västra Götalands län.

Grynig påskrislav är en i Sverige mycket sällsynt art som är klassad som akut hotad enligt den senaste rödlistan (Gärdenfors 2005). Arten är känd från sex olika län men har idag endast säker förekomst på en lokal i Blekinge. Dess habitat är öppen vegetationsfri sandmark, ofta nära eller direkt på stränder. I Västra Götalands län är arten känd genom gamla fynd från fem olika lokaler. En av dessa ligger i Bohuslän, de övriga fyra återfinns i ett begränsat område vid Östra och Västra Marsjön nära byn Varnum, på gränsen mellan Ulricehamns och Borås kommun. Fynden vid Varnum är gjorda mellan 1940 och 1942, samtliga på sandig mark.

Den 16 oktober 2007 besöktes i fält fem olika lokaler runt Marsjöarna och Viskan. (Västergötland, Varnum, mellan Marsjön och Mellsjön, sandig mark. C. Sandberg, 1942, Varnum, vid Marsjön, sandig mark. C. Sandberg. 1940-10-01, Varnum, sandfält norr om Marsjön, sandig mark. C. Sandberg, 1940- 10-01).

Grynig påskrislav eftersöktes på öppna sandblottor inom dessa lokaler. Stora delar av de besökta områdena var kraftigt igenvuxna och ytterst få lämpliga sandytor observerades. Arten påträffades inte på någon av de inventerade lokalerna. Det kan anses troligt att grynig påskrislav har försvunnit från området runt Varnum som följd av igenväxningen av de öppna sandmarkerna.

Under 2006 besöktes lokalen på Orust (Bohuslän, Långelanda sn, Åsten, på heden. A. H. Magnusson, 1926-07-21). Inte heller här kunde arten återfinnas. På lokalen fanns inte mycket som kunde likna en sandig öppen och därmed lämplig biotop.

## Metodik

Utifrån tidigare fynddata och kartmaterial valdes för arten potentiellt lämpliga områden ut för fältbesök. Totalt besöktes fem olika lokaler vilka alla varierade kraftigt i såväl storlek som areal öppen sandmark (Figur 1). Områdena genomsöktes efter sandblottor och i varje yta med öppen sandmark eftersöktes arten noggrant. För varje område beskrevs miljön samt mängden och kvalitén på eventuella sandblottor. Fältarbetet har genomförts av Petter Bohman och Svante Hultengren.

## Resultat och diskussion

Inga fynd av grynig påskrislav gjordes i något av de sex inventerade områdena/lokalerna. Inom lokal 3, strandängen norr om Östra Marsjön, fanns gott om till synes för arten lämpliga sandblottor. Enligt en lantbrukare på orten svämmas strandängen över periodvis och stora delar av sommaren 2007 stod hela ängen under vatten. Det är möjligt att översvämningarna gör lokalen olämplig som växtplats för grynig påskrislav. De övriga fyra lokalerna var mer eller mindre drabbade av igenväxning. Lokal 2, Viskans norra strand och lokal 4, området mellan Östra och Västra Marsjön, var mycket kraftigt igenvuxna och öppna sandmarker saknades helt. I

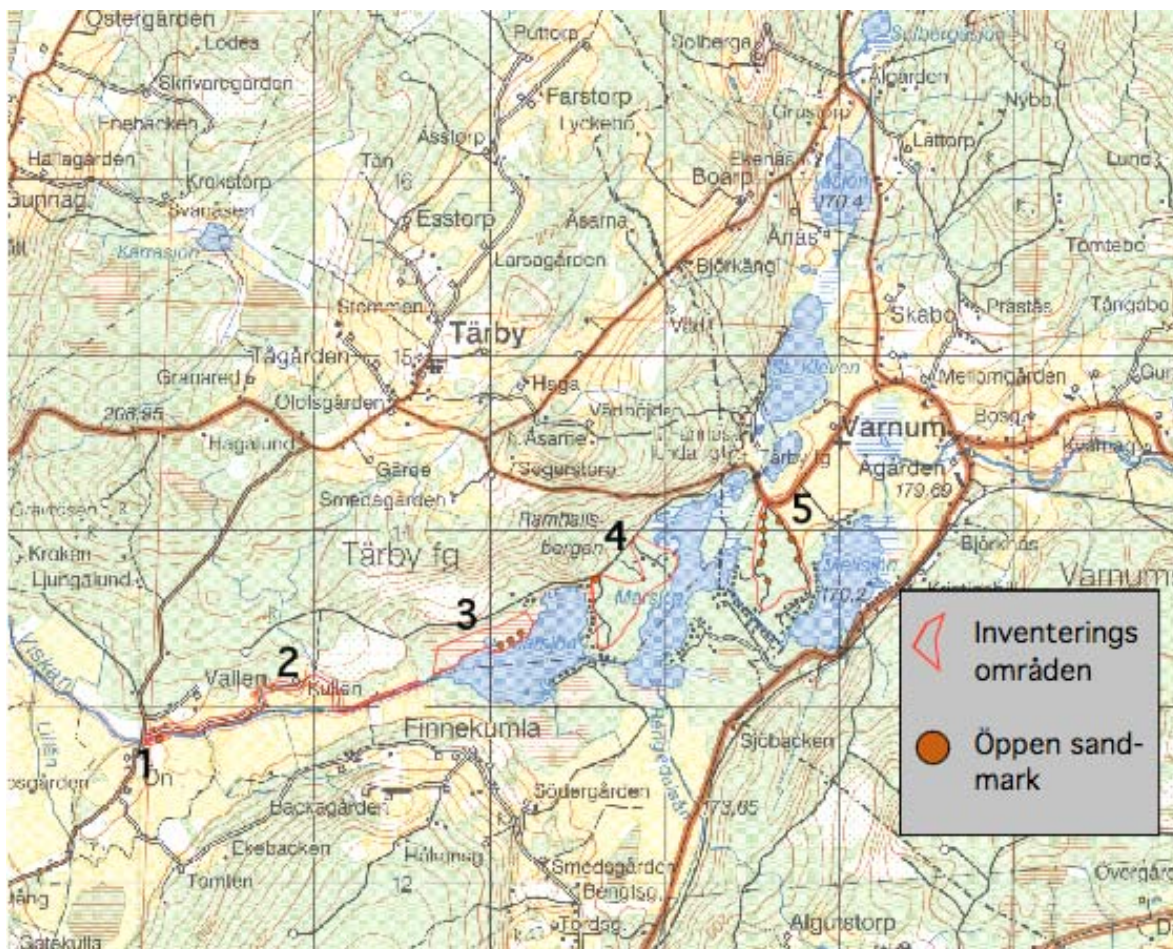
nordvästra hörnet av område 4 fanns ett cirka 20m<sup>2</sup> halvöppet parti med sandmark som till stora delar var täckt av gräs och mossor. Övriga delar av område 4 utgjordes av försumpad mark bevuxen med al, björk och gran. Fältskiktet bestod här framför allt av gräs, halvgräs och mossor. Viskans strandbrink var helt igenvuxen av framförallt gråal och sanden hade ett stort inslag av organiskt material. Den östligaste lokalen, område 5, utgjordes av tydligt sandig mark. Hela området var beskogat med 50-70 årig tallskog. Marken var bevuxen med mossor och kärlväxter. Öppna sandytor fanns endast i vägrenarna utmed de grusvägar som löper genom området. Den blottade sanden i dessa vägrenar är ett resultat av dikesrensning. Om rensningen genomförs relativt regelbundet borde detta kraftigt missgynna grynig påskrislav (Thor & Arvidsson 1999).

Söder om Viskan vid gården Ön finns en liten sandig eroderingsbrant i en beteshage. Branten är cirka 1,5 meter hög och sluttar ner i ån. Både ovanför och nedanför branten fanns små fläckar av naken sand. Dessa fläckar utsätts för en kraftig störning i form av trampskador från boskap vilket troligen missgynnar laven (Thor & Arvidsson 1999). Även om denna återinventeringen var relativt översiktlig och på inget sätt allomfattande är resultaten ändå tydliga. Grynig påskrislav återfanns inte i trakten runt Varnum. Vidare verkar det som om hela landskapet runt Marsjöarna och Mellsjön har drabbats av en kraftig igenväxning under de senaste decennierna vilket lett till att de öppna sandmarkerna i stor utsträckning försvunnit. Utifrån denna habitatförändring och det faktum att inga återfynd gjordes, kan det anses vara troligt att grynig påskrislav har försvunnit från sitt forna förekomstområde runt Varnum. För att med säkerhet kunna dra en sådan slutsats krävs dock en mer fördjupad inventering.

## Referenser

Gärdenfors, U. (ed.) 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. Thor, G. & Arvidsson (red.) 1999. Rödlistade lavar i Sverige – Artfakta. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

## Bilaga, Områdesbeskrivningar, Västgötska lokalerna



**Figur 1.** Karta över de fem inventerade områdena samt förekomst av öppen sandmark inom de olika lokalerna.

1. Erosionsbrant söder om Viskan Beskrivning: Erosionsbrant i beteshage. Branten är cirka 1,5 meter hög och stupar ner i Viskan. I och nedanför branten finns kraftiga trampspår av kreatur. Endast mindre partier utgörs av relativt stabila sandtytor. Förekomst av sandblottor: Mycket små stabila sandblottor. Troligen utsätts alla dessa ytor för trampstörning av kreatur och är därför knappast lämpliga för grynig påskrislav.
2. Viskans norra strand Beskrivning: Viskans norra strand samt vägrenar utmed grusväg. Hela strandlinjen är igenväxt med gråal och björk. Sanden har en stor inblandning av organiskt material. I vägrenarna finns mycket små öppna sandblottor skapade vid dikesrensning. Förekomst av sandblottor: Inga tydliga sandblottor av värde observerades i objektet.

3. Strandäng norr om Östra Marsjön Beskrivning: Strandängen är öppen och betad. Stora delen av strandängen är mycket blöt och svämmas tidvis över. Endast på de torrare delarna närmast sjön finns ytliga sandmarker. På de blötare delar täcks sanden av ett ytskikt av organiskt material. Förekomst av sandblottor: Nära strandkanten finns en zon med torrare mark med 30 - 50 stycken 1/2 - 1 m<sup>2</sup> stora sandblottor som tycks lämpliga för grynig påskrislav.
4. Område mellan Östra och Västra Marsjön Beskrivning: Hela området har försumpats och beskogats med al, vide och gran. Sandmarken täcks överallt med ett mer eller mindre tjockt lager av organiskt material samt ett kraftigt fältskikt av mossor, gräs och halvgräs. Förekomst av sandblottor: Endast ett litet område med halvöppen sandmark finns i objektets nordvästra hörn i anslutning till en ledningsstolpe och ett vägskäl. Stora delar av den ytliga sanden är dock bevuxen med mossor och gräs.
5. Område mellan Västra Marsjön och Mellsjön Beskrivning: Området mellan Västra Marsjön och Mellsjön består av tallskog på sandig mark. Marken är dock täckt av ett kraftigt fältskikt av mossor och kärlväxter. Tallskogen är ca 50-70 år och brukas. Förekomst av sandblottor: Sandblottor finns i anslutning till områdets grusvägar som resultat av dikesrensning. Vidare finns mindre ytor med blottad sand i anslutning till rotvältor. Vägrenarna dikesrensas regelbundet och är därför knappast lämpliga för arten.



**LÄNSSTYRELSEN**  
**VÄSTRA GÖTALANDS LÄN**